

رېښووسى يه گگر تووى كوردى

تكا له نووسرانى بهرېتېز ده كه يښ:
 بۆ بلاو كوردنه وهى نووسىښه كانيان له ده زگاي ئاراس تكا به ره چاوى ئهم رېښووسه خواره وه بكنه كه په سندر كراوى كۆرې زانبارى كوردستانه:

يه كه م: گبروگرتى پيىتى (و).

نېشانه ي (و) له زمانى كورديدا به شېوه ي خواره وه ده نووسرى:

۱- پيىتى (و) كورت، واته (و) بزوئىنى كورت (و: u)

بۆ نمونه: **كورد. كورت. كوشت.**

Kurd. Kurt. Kust

۲- پيىتى (و) درېژ، واته (و) بزوئىنى درېژ (و: û)

بۆ نمونه: **سور. چوو. دوو.**

Sûr. Çû. Dû

۳- پيىتى (و) كۆنسۆنانت (نه بزوئىن). واته (و: w)

بۆ نمونه: **ئاوايى. وهره. هاوار. ناو**

دهنگى (و) ليره دا هه نديك جار له زاراوى كرمانجى سهرودا ده بى به دهنگى (ف)

Awayî (Avahî). were. Hawar. Av

۴- پيىتى (ۆ) كراوه. واته (ۆ: o)

بۆ نمونه: **دۆل. گۆر. نۆ.**

Dol. Gor. No.

هه م: گبروگرتى پيىتى (و) سهره تاي وشه.

هه وشه يهك به پيىتى (و) دهست پى بكات به يهك (و) ده نووسرىت.

بۆ نمونه: **وريا. ولات. وشه. ورد.**

wirya. wilat. wise. wird.

هه م: گبروگرتى پيىتى (ى):

نېشانه ي (ى) له زمانى كورديدا به شېوه ي خواره وه يه:

۱- پيىتى (ى) بزوئىن. واته (ى: î).

بۆ نمونه: **زهوى - Zewî**

۲- پيىتى (ى) كۆنسۆنانت. واته (ى: y)

بۆ نمونه: **يار - yar**

• **سهرنج ۱:** پيىتىكى (ى) بزوئىنى فره كورت هه يه كه له نووسىښى كوردى به ئه لفوئىتى لاتىښيدا نېشانه ي (i) بۆ دانراوه وهك له وشه كانى: من - Min، كن - Kin، ژن - jin. ئهم نېشانه يه له نووسىښى كوردى به ئه لفوئىتى عه ره بيدا نېيه.

• **سهرنج ۲:** نېشانه كانى (ى) بزوئىن و (ى) كۆنسۆنانت واته (î) و (y) له پيىتى عه ره بيدا هه ردووكيان هه مان نېشانه ي (ى) يان هه يه به لام له راستيدا له يه كتر جياوازن و له كاتى به دواى يه كتر هاتنيدا ده بى هه ردووكيان بنووسرىن.

وهك: **نېيه. چيهه. دياريه كه. زهويه كه.**

Niye. Çiye. Dîyarîyeke. Zewîyeke

• **سهرنج ۳:** له كاتى هاتنى سى پيىتى (ى) به دواى يه كتردا وهك له وشه كانى (ئاواييه كه مان...) (كۆتاييه كه ي...) (وه ستاييه كه ي...) (كۆتاييه به كاره كه هينا) ده بى به سه ره يه كه وه بنووسرىن، واته سى (ى) به شېوه ي (يىب) به دواى يه كتردا دىن.

(Westayîyeki...) (Kotayîy be Kareke hêna)

چوارم: گيروگرتی پیتی (ری) گران، واته (ری) نیشانه دار. ئەم پیتته له هەر کوتیهکی وشه دا هات ده بێ به نیشانه که یه وه بنوسریت. واته له سه رده تا و ناوه راست و کوتایی وشه دا هەر (ری) گرانی نیشانه داره.

وهک: **رۆژ. بریار. کهر.**

پینهم: گيروگرتی پیتی (وی) به یه که وه به ستان (عطف):

پیتی (وی) به یه که وه به ستان، به شیتویه کی جیاواز له وشه ی پیتش خۆی و پاش خۆیه وه ده بنوسریت و مامه له یه کی سه ربه خۆی له گه لدا ده کريت.

بۆ نمونه: **من و تو. ئاره زوو و وریا.**

• **سه رنج:** له هه ندیک وشه ی لیک دراودا پیتی (وی) به یه که وه به ستان بووه به شیک له هه ردوو وشه لیک دراوه که و به هه مویان وشه یه کی سه ربه خۆیان دروست کردوه.

وهک: **کاروبار. دهنگویاس. نهلفویج. هاتوچۆ.**

له م بارانه دا مامه له ی سه ربه خۆ له گه ل پیتی (وی) به یه که وه به ستاندا ناکریت و وشه که هه موی به سه ربه که وه ده بنوسریت وهک له نمونه کاندای پیتشمان دا.

هه شه: وشه ی ناساده چ ناو بێ یان زاوه ده بێ به سه ربه که وه وهکو یه ک وشه ده بنوسریت. وهک:

ناو: **چه مچه مان. بیکهس. دلشاد. زورگه زراو. بیتخال. نالپاریز. میانداو. کانیکه وه. سپیگره.**

زاواوه: **رینوس. ریتپوان. دهسه جی. جیه جی. نیشتمانپه روه. دهستنوس. دهسبازی. ولاتپاریز. نازادیخواز.**

دووشه مه. سیتسه مه. پینجشه مه. یه کسه ر. راسته وخۆ. یه کسه وه (مانگی به کسه وه).

هه وه مه: پیتی (ت) له کوتای کار (فرمان) دا ده شی بنوسریت و ده شی نه شنوسریت.

وهک: **دیت و دهروات (یان) دت و دهروا.**

هه شه مه: نیه سه ت له زمانی کوردیدا زۆریه ی جار به هۆی پیتی (ی) له کوتای ناودا ده کريت.

وهک: **پینججینی. هه ولیری. دهۆکی. شیتخانی.**

هه روه ها ئەم نمونانه ی خواره وه:

ئه حمه دئاوا: **ئه حمه دئاوایی**

یارمجه: **یارمجهیی.**

تووزخورماتوو: **تووزخورماتویی.**

شنۆ: **شنۆیی.**

ناکرئ: **ناکرئیی (یان) ناکرهیی.**

لادئ: **لادییی.**

• **سه رنج:** ئەو ناوانه ی خۆیان به پیتی (ی) ته واو ده بن پیتیه ست ناکات (ی) نیه سه تیان بخریتته پال. وهک:

سلیمانی: **کامه ران سلیمانی.**

کانیماسی: **حاجی حوسین کانیماسی.**

ئامیدی: **ئازاد ئامیدی.**

نۆیه م: هه ر وشه یه کی بیانی چ هاتبیتته ناو زمانی کوردیه وه، یان هه ر ناو و وشه یه کی تر که له نووسینی کوردیدا دیتته پیتسه وه، ده بێ به ریتنوسی کوردی بنوسریت.

وهک: **ئه للا. قه لم. نه که به ر. قاهیره. ئۆتۆمۆبیل. دۆستۆفسکی.**

هه یه م: ئامرازی (تر، ترین) که بۆ به راورد به کاردین ده بێ به وشه کانی پیتش خۆیا نه وه بلکیترین. وهک:

جوان: جوانتر – جوانترین.

خاو: خاوتر – خاوترین.

• **سه رنج:** ئەم ئامرازه ی (تر) جیاوازه له وشه ی (تر) که به واته ی (دی، دیکه) دیت. ئەمه ی دوایی ده بێ به جیاواز له وشه ی پیتش خۆی ده بنوسریت.

وهک: **مالیکی تر، چیی ترم ناوی.**

یازدههیم: جیناوی نیشانه‌ی وهک: ئەم. ئەو. ئەف.
ئەم جیناوانه ئەگەر ئاوه‌لکاری (کات - یان - شوتین) یان بەدوادا هات پێیانەوه دەلکێن و دەبن بە یەک وشە‌ی سەر‌بە‌خۆ.

وهک: ئەمشەو. ئەمرۆ. ئەفسال. ئەمجاره. ئەمبەر و ئەوبەر. ئەفرۆ.

هوازدههیم: نیشانه‌کانی نەناسراوی وهک (...یەک، ...تیک، ...هک) بە شێوە‌ی خوارەوه دەچنە سەر وشە‌کانی پیش خۆیان:
۱- ئەگەر وشە‌کان بە پێتە بزۆینە‌کانی (ا، ی، ه، ئ) تەواو بووبن ئەوا نیشانه‌ی (...یەک) یان دەخرێتە پال. وهک:

چیا: چیا‌یەک.

زەوی: زەوی‌یەک.

وتنه: وتنه‌یەک.

دئ: دئیەک.

۲- ئەگەر وشە‌کان بە پێتە بزۆینی (وو) یان هەر پیتێکی دەنگدار (نەبزۆین: کۆنسۆنانت) تەواو بووبن ئەوا نیشانه‌ی (تیک - له کرمانجیی خواروو) و نیشانه‌ی (هک) یان له کرمانجیی سەر‌وودا دەچیتە سەر.

خانوو: خانووتیک، خانووهک

گوند: گوندتیک (کرمانجیی خواروو)، **گوندەک** (کرمانجیی سەر‌وو).

ژن: ژنتیک (کرمانجیی خواروو)، **ژنەک** (کرمانجیی سەر‌وو).

سێزدههیم: گێروگرفتی پاشگەرە‌کانی (دا. را. وه. هوه)

ئەم پاشگرانه بە وشە‌کانی پیش خۆیانەوه دەلکێنرێن. وهک:

دا: **له دلدا** (هەر برینێ که له دلدا هه‌یه ساریژی که‌ن). (خەم‌تیکم له دلدا‌یه).

را: **له نامتدیرا** (له وتیرا به‌پێ هاتوین). (له خۆرا دلێ گۆراوه).

وه: **له چوارچراوه** (له وتیوه هاتوین).

هوه: **به ماله‌وه** (به ماله‌وه رو‌یشتین).

(جارتیکی تر نووسیمه‌وه). (خانوو‌ه‌که‌م کرپیه‌وه).

• **سەرنج:** پاشگری (دا) جیا‌یه له وشە‌ی (دا) که فرمانه و چاو‌گه‌که‌ی (دان‌ه).

وهک: **تیرتیکي له دلتي دا. تیرتیکي له دلتي داوم.** ئەم (دا)‌یه‌ی فرمان به‌جیا دەنوسرێ.

چواردههیم: گێروگرفتی پیشگرە‌کانی (هه‌ل. دا. را. وه. دهر)

۱- ئەم پیشگرانه کاتێ دەچنە سەر چاوگ یان فرمان یان هەر حاله‌تێکی تر، پێیانەوه دەلکێن بە‌مەرجێ جیناوی لکاو نەکه‌وتبیتە نیتوان پیشگر و وشە‌که‌ی دوا‌ی خۆی. وهک:

* چاوگ:

هه‌ل: هه‌لکردن. هه‌لگرتن. هه‌لکورمان. هه‌لکیشان.

دا: **دابهران. داخستن. دارمان. داکردن.**

را: **راگرتن. راکیشان. راپهرین.**

وه: **وه‌رگرتن. وه‌رسووران.**

دهر: **دهرکردن. دهره‌یتان.**

* فرمان:

هه‌ل: هه‌لگره. هه‌لمه‌خه. هه‌لکشێ.

دا: **دائێ. دامه‌په‌ره.**

را: **راکیشه. رامه‌په‌رتنه.**

وه: **وه‌رگره. وه‌رسوورپنه.**

دهر: **دهرپیتنه. دهرخه.**

* حاله‌تی تر. وهک:

هه‌لکشاو. هه‌لنه‌کشا. دانراو. راپه‌رپو. رانه‌په‌رپو. وه‌رگرتوو. وه‌رگرته. دهرخراو. دهرکراو.

۲- ته گهر جیناوی لکاو کهوته نیوان پیشگر و فرمانه که ی دواى خۆى ئەوا به جیا دهنوسرتین و جیناوه که به پیشگره وه ده لکیتیرئ.

هه ل: هه لم گرن. هه لیا ن که ن. هه لمان کیشن. هه لمان مه واسن.

دا: دامان نه نایه. دایان خه ن. دای بړه.

پا: پرایان ده گرین. رام کیشه. رام په رینه. راشیان په رین.

وه ر: وه رمان گرتایه. وه ری نه گری. وه ریان سوورپینه وه.

ده ر: ده ریان په راندین. ده ری خه.

پازه هیه م: گیروگرفتی وشه ی لیکدراو.

ته گهر وشه ی دووه م له دۆخی فرماندا بوو، به جیا دهنوسرتین:

رێک ده کهوین. پیکیان هینایه وه. پیک نه هاتین. یه کیان نه گرتوه. ده ستمان نه کهوت.

به لām ته گهر وشه ی دووه م له دۆخی چاوگ یان حاله تی تردا بوو ئەوا هه ردوو وشه که وه به یه که وه ده لکیتیرئ.

وه ک: ریکه کهوتن. پیکه اتن. یه کگرتن. ده سخستن. یه کگرتوو. ده سکه وتوو. پیکه اته.

شازه هیه م: نامرازی (ش) ی ته ئکید کهوته هه ر شویتیکى وشه وه ده بی به به شیک له وشه که و نابج به هۆی له تبسونی وشه که. وه ک:

بسته وئ ناتده مین. نه سخۆی. گوئی دیم... نه شهات. نه شانگرتن. بشمانه بن.